

Vabariigi Valitsuse määruse

„Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006. a määruse nr 176

„Hoiualade kaitse alla võtmine Saare maakonnas” muutmine” eelnõu

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse Laidunina, Tammese ja Võilaiu hoiuala piire seoses väärtuslike alade hoiuala koosseisu lisamisega ning täiendatakse Laidunina, Tammese, Võilaiu ja Abruka hoiuala kaitse-eesmärke siseriikliku kaitse tagamiseks. Kõik hoiualad ja nende laiendused jäävad Natura 2000 võrgustikku kuuluvatele loodusaladele.

Laidunina hoiuala paikneb Saare maakonnas Salme vallas Imara ja Läätsa külas. Abruka hoiuala paikneb Saare maakonnas Kaarma vallas Abruka külas. Tammese hoiuala paikneb Saare maakonnas Kihelkonna vallas Kehila, Kurevere ja Tammese külas. Võilaiu hoiuala paikneb Saare maakonnas Muhu vallas Rässä ja Võiküla külas. Saare maakonna hoiualad on võetud kaitse alla Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006. a määrusega nr 176 „Hoiualade kaitse alla võtmine Saare maakonnas”.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni kaitse planeerimise spetsialist Kadri Paomees (tel 452 7764, e-post kadri.paomees@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Roland Müür (tel 627 2184, e-post roland.myyr@keskkonnaamet.ee), eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna jurist Madina Talu (tel 627 2178, e-post madina.talu@keskkonnaamet.ee). Eksperdi hinnangu Tammese hoiuala laiendusele on andnud Keskkonnaameti maahoolduse peaspetsialist Kaidi Silm, eksperdi hinnangud Laidunina hoiuala laiendusele on andnud Toomas Kukk ja Tõnu Ploompuu, eksperdi hinnangu Võilaiu hoiuala laiendusele on andnud Meeli Mesipuu. Eelnõu on keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on loodusobjekti kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Laidunina, Tammese, Võilaiu ja Abruka hoiuala kaitse all olemise eeldusteks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus ja haruldus.

Laidunina hoiuala kaitse-eesmärkidesse lisatakse nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) (edaspidi loodusdirektiiv) I lisas nimetatud elupaigatüübid esmased rannavallid (1210), karstijärved ja -järvikud (3180*), kadastikud (5130) ning II lisas nimetatud liigid lamav ristik (*Trifolium campestre*), nurmlauk (*Allium vineale*) ja väikeseõieline hiirehernes (*Vicia lathyroides*).

Lamav ristik (*Trifolium campestre*) on Eesti punase raamatu nimestiku järgi ohualdis liik ning on

arvatud looduskaitsealuse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Eesti taimede levikuatlase (2005) järgi on lamav ristik iseloomulik just Lääne-Saaremaale. Tegemist on loodusdirektiivi II lisa liigiga. Lamava ristiku elupaigad on rannaniidud, aruniidud, teeservad. Ohuteguriks on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel, samuti ehitustegevus.

Nurmlauk (*Allium vineale*) on Eesti punase raamatu nimestiku järgi ohualdis liik ning on arvatud looduskaitsealuse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Vastavalt Toomas Kuke 2009. a eksperdihinnangule on see liik levinud vaid Lääne-Saaremaal, Lääne-Hiiumaal ja Ruhnus. Tegemist on loodusdirektiivi II lisa liigiga. Nurmlaugu elupaigad on niidud. Ohuteguriks on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel, samuti ehitustegevus.

Väikeseõieline hiirehernes (*Vicia lathyroides*) on Eesti punase raamatu nimestiku järgi ohualdis liik ning on arvatud looduskaitsealuse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Vastavalt Eesti taimede kukeaabitsale (2004) on tegemist väga haruldase taimega. Väikeseõieline hiirehernes on loodusdirektiivi II lisa liik. Väikeseõielise hiireherne elupaigad on looniidud ja aruniidud. Ohuteguriks on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel, samuti metsastamine.

Haruldased ja ohustatud kooslused esmased rannavallid (1210), karstijärved ja -järvikud (3180*) ning kadastikud (5130) on ohustatutena lisatud ka loodusdirektiivi I lissse. Karstijärved ja -järvikud (3180*) on märgitud kui esmatahtsad elupaigatüübid, mille kaitse tagamises on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus.

Väljaandes „Eesti looduse kaitse aastal 2011” esitatud hinnang loodusdirektiivi liss loetletud elupaigatüüpide seisundile Eestis on karstijärvedel ja -järvikutel (3180*) „halb”. Hinnang esmastele rannavallidele (1210) ja kadastikele (5130) on „soodne”, kuid tuleb arvestada muuhulgas ehitustegevuse survet nendele elupaikadele. Seega on vaja tagada, et Laiduninal paiknevate loodusdirektiivi elupaigatüüpide seisund ei halveneks, vaid paraneks.

Tammese hoiuala kaitse-eesmärkidesse lisatakse loodusdirektiivi II liss nimetatud liik kõnttanukas (*Encalypta mutica*) ning kaitsealune taimeliik harilik muguljuur (*Herminium monorchis*).

Harilik muguljuur (*Herminium monorchis*) on Eesti punase raamatu nimestiku järgi ohulähedane liik ning on arvatud looduskaitsealuse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Eestis leidub harilikku muguljuurt peamiselt Lääne-Eesti saartel ja Lääne-Eestis. Hariliku muguljuure elupaigad on valgusküllased, parasniisked või niisked lubjarikka mullaga, madala taimestikuga kasvukohad, soo- ja rannaniitudel, kadastikes ja madalsoodes mätastel. Ohuteguriks on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel.

Kõnttanukas (*Encalypta mutica*) on Eesti punase raamatu nimestiku järgi ohualdis liik ning on arvatud looduskaitsealuse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Eesti Looduse Infosüsteemi alusel leidub liiki kaheksas leiukohas Lääne-Eesti saartel. Tegemist on loodusdirektiivi II lisa liigiga. Kõnttanuka elupaigad on paekaljud ja looniidud. Ohuteguriks on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel.

Abruka hoiuala kaitse-eesmärkidesse lisatakse loodusdirektiivi I liss nimetatud elupaigatüübid kadastikud (5130), lubjarikkal mullal paiknevad kuivad niidud (6210* – orhideede olulised kasvualad) ja vanad loodusemetsad (9010*), II liss nimetatud liik soohiilakas (*Liparis loeselii*) ning kaitsealune taimeliik randtarn (*Carex extensa*).

Randtarn (*Carex extensa*) on Eesti punase raamatu nimestiku järgi ohulähedane liik ning on arvatud looduskaitsealuse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka.

Randtarna elupaigad on rannaniidud. Levinud peamiselt Lääne-Eestis. Ohuteguriks on üldised tegurid nagu kliimamuutus, introduksioon.

Soohiilakas (*Liparis loeselii*) on Eesti punase raamatu nimestiku järgi ohualdis liik ning on arvatud looduskaitseaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Tegemist on loodusdirektiivi II lisa liigiga. Soohiilakas kasvab peamiselt madala taimestikuga mätastel lubjarikastel märgadel kasvukohtadel madalsoodes, allikate ümbruses, järvekallastel ja rannaniitudel. Levinud on ta peamiselt Lääne-Eestis. Ohuteguriks on elupaikade kuivendamine ja turba võtmine.

Haruldased ja ohustatud kooslused kadastikud (5130), lubjarikkal mullal paiknevad kuivad niidud (6210* – orhideede olulised kasvualad) ja vanad loodusmetsad (9010*) on ohustatutena lisatud ka loodusdirektiivi I lissasse. Lubjarikkal mullal paiknevad kuivad niidud (6210* – orhideede olulised kasvualad) ja vanad loodusmetsad (9010*) on märgitud kui esmatähtsad elupaigatüübid, mille kaitse tagamises on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus.

Haruldased ja ohustatud looduslikud metsa elupaigatüübid vanad loodusmetsad (9010*) on ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lissasse ning märgitud seal esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamises on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Elupaigatüüp vanad loodusmetsad on ohustatud ka Eestis, kus see on jäänud haruldaseks ja selle pindala on statistilise metsainventuuri 2010. aasta andmete põhjal vaid 3,5% metsade kogupindalast ehk 78 000 ha. Kaitseta vanu metsi ohustab raie, mistõttu nende pindala väheneb pidevalt.

Väljaandes „Eesti looduse kaitse aastal 2011” esitatud hinnang EL-i loodusdirektiivi lissas loetletud elupaigatüüpide seisundile Eestis on vanadel loodusmetsadel (9010*) „halb”. Hinnang lubjarikkal mullal paiknevatele kuivadele niitudele (6210* – orhideede olulised kasvualad) on „ebapiisav”. Hinnang kadastikele (5130) on „soodne”, kuid tuleb arvestada muuhulgas ehitustegevuse survet nendele elupaikadele. Seega on vaja tagada, et Abruka hoiuala eesmärkides nimetatud loodusdirektiivi elupaigatüüpide seisund ei halveneks, vaid pigem paraneks.

Võilau hoiuala kaitse-eesmärkidesse lisatakse kaitsealune taimeliik pisikannike (*Viola pumila*).

Pisikannike (*Viola pumila*) on vastavalt Meeli Mesipuu 2011. aasta eksperdi hinnangule väga spetsiifiliselt kohastunud liik, leiukohad on loopealsete väga madala rohustuga niisked sulglohud ja leiukohti on Eestis väga vähe. Eesti punase raamatu nimestiku järgi on tegu ohualtis seisus oleva liigiga ning on arvatud looduskaitseaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Pisikannikese elupaigad on valdavalt rannaniidud, loometsad ja -põõsastikud, looniidud. Ohuteguriks on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel.

2.2. Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus

Vastavalt looduskaitseaduse § 8 lõikele 1 on igäühel õigus esitada kaitse alla võtmise algatajale ettepanek loodusobjekti kaitse alla võtmiseks. 7. aprillil 2008 esitati ettepanek **Laidunina hoiuala** laiendamiseks. Ettepanekuga tehtud hoiuala laiendus hõlmas täielikult või osaliselt Tümina (72101:002:0116), Välja (72101:002:0530), Kaniste (72101:002:0136), Kadaka (72101:002:0802), Kadakaranna (72101:002:0798), Kadakametsa (72101:002:0800), Kadakametsa (72101:002:0799), Kadakaranna (72101:002:0797), Kadakaranna (72101:002:0798), Teeäärse (72101:002:0801) ja Rannavälja (72101:002:0388) katastriüksust.

Vastavalt looduskaitseaduse § 8 lõikele 3 peab kaitse alla võtmise algataja korraldama ettepanekus nimetatud loodusobjekti kaitse alla võtmise põhjendatuse ja kavandatavate piirangute otstarbekuse ekspertiisi, kaasates selleks vastava ala eriteadmistega isiku. Laidunina hoiuala laienduse ettepanekuga hõlmatud alale koostasid eksperdiarvamused Toomas Kukk ja Tõnu Ploompuu. Ekspertdihinnangud kinnitavad, et ettepanekus käsitletud ala vajab teatud ulatuses kaitset, kuna seal asuvad väärtuslikud elupaigad ja liigid ning põhjendatud on Laidunina hoiuala kaitse-eesmärkide muutmine. Kavandatav hoiuala laiendus paikneb kogu ulatuses eramaal.

Saare maakonnas asuva Laidunina hoiuala välispiiri muutmise menetlus algatati esimest korda keskkonnaministri 28. septembri 2009. a käskkirjaga nr 1554 ja hoiuala laiendus hõlmab osa Välja (72101:002:0530) ja Kaniste (72101:002:0136) katastriüksusest.

Lisaks Toomas Kuke uutele aladele keskendunud ekspertiisile telliti Tõnu Ploompuult täiendav, ülepinnaline eksperdihinnang varem määratud elupaikade täpsustamiseks (nii hoiualale kui ka laiendusele jääval alal), et täpsustada peaaegu kümme aastat tagasi määratud elupaikade vastavus tegelikkusele. Hoiuala uus piir (mis hõlmab osa Välja ja Kaniste kinnistust) tagab ekspert Tõnu Ploompuu hinnangu kohaselt elupaigatüüpide ja alal leiduvate liikide kaitse ning ettepanekukohane ala piir ja majandustegevuse piirangud on adekvaatsed. Ettepanekuga hõlmatud, kuid uuest hoiualast väljajääval osal esinevatel kooslustel ei ole kõrget loodusväärtust. Kadakaranna kinnistu osaliselt hoiualast välja jätmise kohta on varem tehtud otsus Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006. a määrusega nr 176 „Hoiualade kaitse alla võtmine Saare maakonnas”.

Hoiuala laiendusel on inventeeritud järgmised väärtuslikud elupaigatüübid, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas: karstijärved ja -järvikud (3180*), kadastikud (5130), lubjarikkal mullal kuivad niidud (6210*, orhideede olulised kasvualad), lubjavaesel mullal liigirikkad niidud (6270*) ning sinihelmikakooslused (6410). Määruse muutmise vajadus tuleneb lisaks laiendamisele väärtuslike elupaigatüüpide arvelt ka sellest, et kehtivas määruses pole nimetatud esmaste rannavallide (1210), kadastike (5130) ja karstijärvede ja -järvikute (3180*) elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas. Nimetatud elupaigatüübid inventeerisid ekspertiiside käigus Toomas Kukk (2008. a) ja Tõnu Ploompuu (2009. a).

Hoiuala laiendamine on vajalik, kuna laiendusel esinevad väärtuslikud elupaigatüübid ja liigid. Hoiuala laiendamise käigus lisandub Laidunina hoiualal kadastikke (5130) esinduslikkusega A (üliväärtuslik) u 1,3 ha, lubjarikkal mullal kuivi niite (6210* – orhideede olulised kasvualad) esinduslikkusega vahemikus A–C (üliväärtuslik kuni küllaltki väärtuslik) u 5,1 ha ning karstijärvesid ja -järvikuid (3180*) esinduslikkusega C (küllaltki väärtuslik) u 0,3 ha. Lisaks on Laidunina hoiuala kaitse-eesmärkides nimetatamata lamav ristik (*Trifolium campestre*), nurmlauk (*Allium vineale*) ja väikeseõieline hiirehernes (*Vicia lathyroides*). Inventeerimise andmed II kaitsekategooria taimeliigi lamava ristiku (*Trifolium campestre*) kohta pärinevad 2008. aastast, liik esineb hoiuala laiendusel viies leiukohas ja lisaks juba olemasoleval hoiualal u 1,9 ha suuruse areaalina. Inventeerimise andmed II kaitsekategooria taimeliigi nurmlaugu (*Allium vineale*) kohta hoiuala laiendusel pärinevad 2008. aastast, kui arvukuseks on määratud 30 isendit. Inventeerimise andmed II kaitsekategooria taimeliigi väikeseõielise hiireherne (*Vicia lathyroides*) kohta pärinevad 2008. aastast, liik esineb hoiuala laiendusel u 2 ha suuruse areaalina ning lisaks juba olemasoleval hoiualal u 1,9 ha suuruse areaalina (3300 isendit) ja 0,3 ha suuruse areaalina (400 isendit).

Laidunina hoiuala laiendusel esinevatest elupaigatüüpidest on Eesti ja Saare maakonna mastaabis väga kõrge väärtusega kuiv niit lubjarikkal mullal (6210* – orhideede olulised kasvualad), mis paikneb suuremas osas Välja maaüksusel ja väga väikeses ulatuses Kaniste maaüksusel. Olulise lisaväärtuse annab II kaitsekategooria liikide arvukas esinemine alal. Väikeseõielist hiirehernest, mis on Eestis väga piiratud levikuga, leidub vaid 12 leiukohas, neist 4 asuvad väljaspool kaitstavaid alasid, kuid hoiuala laiendamisega kaasatakse üks suur areaal Laidunina hoiuala koosseisu. Lamavat ristikut leidub Eestis 37 leiukohas, neist 11 asuvad väljaspool kaitstavaid alasid, kuid hoiuala laiendamisega kaasatakse 5 leiukohta Laidunina hoiuala koosseisu. Nurmlauku leidub 35 leiukohas, neist 16 asuvad väljaspool kaitstavaid alasid, kuid hoiuala laiendamisega kaasatakse üks leiukoht Laidunina hoiuala

koosseisu.

Põhjendatud on Laiduina hoiuala laiendamine, kuna lisaks kaitstavatele liikidele esineb kõnealuses paigas ka väga kõrge väärtusega elupaigatüüp kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210* – orhideede olulised kasvualad). Olemasolevale hoiualale lisandub teinegi oluline elupaigatüüp – karstijärved ja -järvikud (3180*). Nimetatud elupaigad on esmatähtsad, kuna Euroopas on nende levila oluliselt kahanenud. Esmatähtsad elupaigad on määratletud loodusdirektiivis.

Kõiki III kategooria kaitsealuseid taime- ja loomaliike ei ole Laidunina hoiualal kaitse-eesmärgina nimetatud, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide ja -elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eesmärgiks toodud liigid on hoiualale iseloomulikud.

Teadaolevatest kaitsealustest taimeliikidest, mida ei ole seatud Laidunina hoiuala kaitse-eesmärgiks, esinevad hoiualal aas-karukell (*Pulsatilla pratensis*), hall käpp (*Orchis militaris*), kaljukress (*Hornungia petraea*), kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*), soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*) ja villane katkujuur (*Petasites spurius*) ning loomaliikidest punaselg-õgija (*Lanius collurio*).

Abruka hoiuala piire määruse muutmise käigus ei muudeta ja seega uut ala kaitse alla ei võeta, lisatakse ainult puuduolevad kaitse-eesmärgid. Abruka hoiuala kaitse-eesmärkide muutmine on otstarbekas, sest planeeritav hoiuala on juba loodusala, mille kaitse-eesmärke tuleb kaitsta siseriikliku kaitsekorraga. Määruse muutmise vajadus tuleneb sellest, et kehtivas määruses pole nimetatud kadastike (5130), lubjarikastel muldadel paiknevate kuivade niitude (6210* – orhideede oluliste kasvualade) ja vanade loodusemetsade (9010*) elupaigatüüpi, mida loodusdirektiiv nimetab I lisa ja mis on alal inventeeritud ning ka loodusala eesmärkides nimetatud. Kaitse-eesmärkide hulka lisatakse II kaitsekategooria taimeliikide randtarna (*Carex extensa*) ja soohiilaka (*Liparis loeselii*) elupaiga kaitse. Elupaigatüübid kadastikud (5130) ja lubjarikastel muldadel paiknevad kuivad niidud (6210* – orhideede olulised kasvualad) esinevad Vahase saarel. Kadastikke (5130) esinduslikkusega B (väärtuslik) on alal inventeeritud 29,35 ha ja lubjarikastel muldadel paiknevaid kuivi niite (6210* – orhideede olulised kasvualad) esinduslikkusega vahemikus B–C (väärtuslik kuni küllaltki väärtuslik) 4,3 ha. Elupaigatüüp vanad loodusemetsad (9010*) esinduslikkusega B (väärtuslik) esineb Abruka saare põhjaosas, kus seda on inventeeritud 1,6 ha. II kaitsekategooria taimeliik randtarn (*Carex extensa*) esineb hoiuala idaosas oleval rannaniidul u 3,3 ha suuruse areaalina (viimased andmed 2006. aastast). II kaitsekategooria taimeliik soohiilakas (*Liparis loeselii*) esineb hoiuala lõunaosas. Inventeerimise andmed soohiilaka (*Liparis loeselii*) kohta pärinevad 2003. aastast, kui arvukuseks on märgitud kaheksa taime. Soohiilakas (*Liparis loeselii*) on ka loodusdirektiivi II lisa nimetatud liik. Määrusele lisatavaid väärtusi on Abruka hoiualal otstarbekas kaitsta, sest ala on juba kaitse all.

Kõiki II ja III kategooria kaitsealuseid taime- ja loomaliike ei ole kaitse-eesmärgina nimetatud, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide ja -elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eesmärgiks toodud liigid on hoiualale iseloomulikud.

Teadaolevatest kaitsealustest liikidest, mida ei ole seatud Abruka hoiuala kaitse-eesmärgiks, esinevad hoiualal jumalakäpp (*Orchis mascula*), metsõunapuu (*Malus sylvestris*), roomav akakapsas (*Ajuga reptans*) ja tui-tähtpea (*Scabiosa columbaria*). Keskkonnaregistris olevad inventeerimisandmed II kaitsekategooria taimeliigi jumalakäpa (*Orchis mascula*) kohta hoiuala lõunaosas pärinevad 2005. aastast, kuid igasugune info arvukuse kohta puudub. EELISes olevad inventeerimisandmed II kaitsekategooria taimeliigi roomava akakapsa (*Ajuga reptans*) kohta hoiuala lääneosas pärinevad 1999. aastast, kui arvukuseks on märgitud 64 taime. Hilisemad andmed puuduvad. Inventeerimisandmed III kaitsekategooria taimeliigi tui-tähtpea (*Scabiosa columbaria*) kohta pärinevad 2008. aastast, kui arvukuseks on märgitud 30 taime. Inventeerimisandmed III kaitsekategooria taimeliigi metsõunapuu (*Malus sylvestris*) kohta pärinevad 1993. aastast, hilisemad andmed puuduvad.

Kavandatav **Tammese hoiuala** laiendus paikneb eramaal, riigimaal ja jätkuvalt riigi omandis oleval maal. Hoiuala laiendusel on inventeeritud esmatahtsa elupaigatüübina poollooduslik kooslus lood (alvarid – 6280*), mille pindala on Eestis viimastel aastakümnetel väga kiiresti vähenenud. Hoiuala laiendamise käigus lisandub Tammese hoiualal loopealseid (6280*) u 58 ha. Lisaks looduskaitsele väärtustele on hoiuala laiendamine oluline ka loodushoiutoetuste maksmiseks (loopealsete taastamiseks ja hooldamiseks), kuna laiendatav ala on juba Natura 2000 võrgustikus, kuid puudub siseriiklik kaitse (vastavalt keskkonnaministri 1. juuni 2004. a määrusele nr 62 „Loodushoiutoetuse taotlemise, taotluse läbivaatamise ja toetuse maksmise kord, nõuded toetuse maksmiseks ja toetuse määrad” makstakse Natura toetust vaid kaitse all olevatele aladele). Hoiualal on olemas maahooldaja, kes on huvitatud karjatamisest ka laiendataval alal. Lisaks on Tammese hoiuala kaitse-eesmärkides nimetatud harilik muguljuur (*Herminium monorchis*), mida esineb hoiuala idapoolsel lahustükil, ning kõnttanukas (*Encalypta mutica*), mida esineb hoiuala läänepoolsel lahustükil ja laiendataval alal. Kõnttanukas (*Encalypta mutica*) on loodusdirektiivi II lisas nimetatud liik. Inventeerimise andmed II kaitsekategooria taimeliigi harilik muguljuur (*Herminium monorchis*) kohta pärinevad 2010. aastast, kui arvukuseks on märgitud 2000 taime (u 3,4 ha suurune areaal). Inventeerimisandmed II kaitsekategooria taimeliigi kõnttanuka (*Encalypta mutica*) kohta pärinevad 2006. aastast, liik esineb u 2,6 ha suuruse areaalina ja lisaks veel üksikute isenditena lähiumbruses. Tammese hoiuala laiendusele on koostanud 2010. aastal eksperdiarvamuse Keskkonnaameti maahoolduse peaspetsialist Kaidi Silm, kes leidis, et hoiuala laiendus on põhjendatud ja vajalik, kuna see on kõrge loodusväärtusega elupaigatüüp, mille säilimine sõltub eelkõige inimõjust. Laienduse hoiualasse arvamine on looduskaitsele põhjendatud, kuna seal on laiguti säilinud niidukoosluse fragmente ja loopealsele iseloomulik taimestik. Seetõttu võib taimestik edukalt taastuda ka tihedama puu- ja põõsarindga aladel. Eksperdi arvates on hoiualal ja selle laiendamisel vajalik alade taaskasutusse võtmine ja karjatamine, tihedamatel ja kinnikasvanud aladel on vajalik lisaks karjatamisele ka võsaraie. Loopealsed ehk alvarid on kogu maailmas väga piiratud levikuga, mis teeb nad haruldasteks ja seetõttu erilist kaitset vajavateks kooslusteks. Pärandkoosluste Kaitse Ühingu inventuuri alusel (põhiosas tehtud 2000/2001. a, täpsustatud andmed aastast 2008) on Eestis säilinud ligikaudu 12 000 ha loopealseid, millest esinduslikke on vaid 3000 ha. Eestis levivad loopealsed peamiselt lubjakivi avamusaladel Saaremaal, Muhus, Läänemaal, Hiiumaal, aga ka Harjumaal ning Ida- ja Lääne-Virumaal.

Kõiki II kategooria kaitsealuseid taime- ja loomaliike ei ole kaitse-eesmärgina nimetatud, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide ja -elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eesmärgiks toodud liigid on hoiualale iseloomulikud.

Teadaolevatest kaitsealustest liikidest, mida ei ole seatud Tammese hoiuala kaitse-eesmärgiks, esineb hoiualal jumalakäpp (*Orchis mascula*). EELISes olevad inventeerimisandmed II kaitsekategooria taimeliigi kohta hoiuala läänepoolsel lahustükil pärinevad 2007. aastast, kuid igasugune info arvukuse kohta puudub.

Kavandatav **Võilaiu hoiuala** laiendus paikneb tervenisti eramaal. Hoiuala laiendusele jäävate kinnistute elupaigatüüpe inventeeris botaanik Meeli Mesipuu Pärandkoosluste Kaitse Ühingu juulis 2011. a (Eksperthinnang Muhu valla Kruusiaugu, Kadastiku, Nuka ja Roostiku kinnistute looduskaitseväärtusele). Elupaigatüüpide paiknemise kaartidega on võimalik tutvuda Keskkonnaameti Kuressaare kontoris. Hoiuala laiendusel on inventeeritud esmatahtsate elupaigatüüpide poollooduslikud kooslused lood (alvarid – 6280*), mille pindala on Eestis viimastel aastakümnetel väga kiiresti vähenenud, ja rannaniidud (1630*). Vähesel määral on inventeeritud ka elupaigatüüpi kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*, orhideede olulised kasvualad), kuid kuna tegemist on vaid ligi 0,3 ha suuruse alaga, siis seda kaitse-eesmärkide hulka ei lisata. Hoiuala laiendamise käigus lisandub Võilaiu hoiualal loopealseid (6280*) esinduslikkusega vahemikus A–B (üliväärtuslikud kuni väärtuslikud) ligi 28 ha ja rannaniitusid (1630*) esinduslikkusega A (üliväärtuslik) ligi 6,6 ha. Tegemist on poollooduslike kooslustega, mille säilimine sõltub pikas perspektiivis hooldusest (karjatamisest ja/või niitmisest).

Rannaniit (1630*) hõlmab suurema osa Roostiku (47801:008:0067) kinnistust, kus kasvab ohtralt kaitstavaid taimeliike nii II kui ka III kategooriast. Rannaniit on valdavalt madalrohustuga ja salinne, iseloomulike soolalembeste liikidega. Väärtuseks on suurte soolakute olemasolu. Sisemaapoolses servas läheb rannaniit sujuvalt üle lookoosluseks, kohati pole kahe koosluse tüübi piir väga selge. Ülejäänud maaüksusel on loopealne.

Loopealseid (6280*) esineb kõigil neljal kinnistul, seejuures Kruusiaugu (47801:008:0067), Kadastiku (47801:008:0358) ja Nuka (47801:008:0367) kinnistu on loopealsetega kaetud peaaegu tervikuna. Veidi üle poole looalast on üliväärtusliku esinduslikkusega. Sellest alast umbes 70% on peaaegu ilma kadakateta ja ülejäänud osa vähesel määral kadastunud. Põõsarinnet (ka noori mände) on osalt hiljuti harvendatud ja eemaldatud, kuid isegi enne seda polnud kadakate katvus arvatavasti kuigi suur. Põhiliselt on tegu kuiva tüüpi lookooslusega, mis on Eestis praegu eriti ohustatud (põhjuseks kadastumine hoolduse puudumise tõttu). Kuiva loomassiivi sees esineb niiskeid lohke, mis on väga kitsalt kohastunud kaitsealuse taimeliigi pisikannikese (*Viola pumila*) kasvukohaks. Kuival looalal esineb üle terve ala hajusalt harilikku käoraamatut (*Gymnadenia conopsea*).

Idast, põhjast ja läänest ümbritseb hoiuala laiendust ühtne loopealsemassiiv, lõunaservas jätkub rannaniiduala. Meeli Mesipuu 2011. aasta eksperdihinnangu alusel on Võiküla-Rässa loopealsemassiiv Eestis üks suuremaid ja terviklikumaid ning sellel on väga kõrge looduskaitseväärtus nii Eesti kui ka Euroopa Liidu kontekstis. Arvestades, et koosluste ja populatsioonide fragmenteerumine on üks olulisemaid liigirikkuse languse põhjuseid, on äärmiselt oluline loo- ja rannaniidumassiivi mitte killustada, et tagada liikidele piisavalt levikuvõimalust ning elupaiga jätkusuutlikkus pikema aja vältel.

Lisaks on Võilaiu hoiuala kaitse-eesmärkides nimetamata pisikannike (*Viola pumila*). Inventeerimisandmed II kaitsekategooria taimeliigi kohta pärinevad 2011. aastast, kui Meeli Mesipuu koostas eksperdihinnangu hoiuala laienduse kohta. Taime leidus siis kokku u 0,1 ha suuruse areaalina kolmes leiukohas.

Kõiki II ja III kategooria kaitsealuseid taime- ja loomaliike ei ole kaitse-eesmärgina nimetatud, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide ja -elupaikade kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eesmärgiks seatud liigid on hoiualale iseloomulikud.

Teadaolevatest kaitsealustest liikidest, mida ei ole seatud Võilaiu hoiuala kaitse-eesmärgiks, esineb hoiualal kärbesõis (*Ophrys insectifera*), randtarn (*Carex extensa*), rand-soodahein (*Suaeda maritima*), emaputk (*Angelica palustris*), balti sõrmkäpp (*Dactylorhiza baltica*), harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*), hall käpp (*Orchis militaris*), suur käöpõll (*Listera ovata*), kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*) ja kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*).

Laidunina, Tammese ja Võilaiu hoiuala laienduste kaitse alla võtmine hoiualana on põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on juba Natura võrgustikku kuuluvate aladega, sest planeeritavad hoiualade laiendused on juba loodusalad, mille kaitse-eesmärke tuleb kaitsta siseriikliku kaitsekorraga.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Hoiuala on elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, mille säilimise tagamiseks hinnatakse kavandatavate tegevuste mõju ja keelatakse ala soodsat seisundit kahjustavad tegevused.

Kuna Laidunina, Tammese, Võilaiu ja Abruka hoiualal on peamiselt tegemist poollooduslike kooslustega, siis hoiualade laiendustel ja kaitse-eesmärkide täiendamisel kehtima hakkav kaitseržiim tagab hoiualadel kujunenud või kujunevate looduslike ja poollooduslike koosluste ning kaitstavate liikide elupaikade soodsa seisundi, samuti elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilimise tulevaste põlvete jaoks.

Kaitstavate loodusobjektide tüübiks on sobivaim hoiuala, kuna ohustavaid tegevusi on kaitseala

valitsejal võimalik suunata, kui ala on kaitse all hoiualana. Kaitseala kaitsereežiimi kehtestamine ei ole vajalik, kuna kaitse-eesmärgid saab tagada läbi paindlikuma hoiuala kaitsekorra. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi, mistõttu ei ole ka see tüüp antud juhul sobilik. Elupaigatüübid ja liigid, kelle elupaikade kaitseks hoiuala moodustatakse, on määrukses loetletud.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välispiirid

Hoiualade piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et hoiualadesse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud enamasti selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (metsasihid, kraavikaldad, kiviaiad, rannajoon, teed, mõõdistatud maaüksused). Hoiualade piirid on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid seisuga juuli 2013.

Kavandatav Laidunina hoiuala laiendus paikneb tervenisti eramaal. Laidunina hoiuala suurus enne muudatusi on 84 ha. Piiri muutmise tulemusel suureneb hoiuala pindala 11,1 ha võrra, sellest 6,89 ha Välja katastriüksusel (72101:002:0530), 0,06 ha Kaniste katastriüksusel (72101:002:0136) ja ülejäänud pind tuleneb piiride korrigeerimisest ja rannajoone muutumisest.

Hoiuala laiendusele jäävaid elupaigatüüpe inventeeris Tõnu Ploompuu mais 2009. a (Laidunina hoiuala laienduse võimalikud piirid). Elupaigatüüpide paiknemise kaartidega on võimalik tutvuda Keskkonnaameti Kuressaare kontoris. Hoiuala laiendusel on inventeeritud järgmised väärtuslikud elupaigatüübid, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas: karstijärved ja -järvikud (3180*), kadastikud (5130), lubjarikkal mullal kuivad niidud (6210*, orhideede olulised kasvualad), lubjavaesel mullal liigirikad niidud (6270*), sinihelmikakooslused (6410). Lisaks on laiendusel inventeeritud ka lamav ristik (*Trifolium campestre*), nurmlauk (*Allium vineale*) ja väikesedieline hiirehernes (*Vicia lathyroides*), mida loodusdirektiiv nimetab II lisas. Hoiuala piiritlemisel on lähtutud sellest, et need väärtused jääksid hoiualale.

Laidunina hoiuala välispiir on piiritletud kahe lahustükina, sest lahustükkide vahel paiknevate talukohtade ja vähemväärtuslike koosluste hoiuala koosseisu arvamine ei ole põhjendatud. Alal on kultuurmaid, õuemaad, vanad kaevikud, elupaigatüüpideta maid ja väheeesinduslikud niidud. Mõlema lahustüki lääneserv kulgeb mööda Kuressaare-Sääre tee serva ja idaserv enamasti mööda rannikut, sopistusena on välja jäetud osaliselt Pagila katastriüksus, mis on munitsipaalomandis olev üldkasutatav maa, mida kasutatakse ujumisrannana. Lõunapoolse lahustüki lõunaserv kulgeb mööda pinnasteed, katastriüksuste piire ja mõttelist sirget Timmu katastriüksuse (72101:002:0280) nurgast mereni. Sopistusena on välja jäetud osaliselt Mihkli katastriüksus (72101:002:0460), sest õueala arvamine hoiuala koosseisu ei ole põhjendatud. Lõunapoolse lahustüki põhjaserv kulgeb paiguti väga liigendatult, kuid puudub parem piiritlemisvõimalus, sest seda ei luba väärtuslike koosluste või katastriüksuste piiride paiknemine. Põhjapoolse lahustüki lõunaserv kulgeb enamasti mööda katastriüksuste piire, kuid osaliselt ka mööda mõttelisi sirgeid, radu ja väärtuslike koosluste piire. Piir kulgeb mööda Välja katastriüksuse (72101:002:0530) piiri, teeb väikese jõnksu Kaniste katastriüksusele (72101:002:0136), et hõlmata hoiualasse sinna ulatuv väärtuslik lubjarikkal mullal kuiv niit (6210*, orhideede olulised kasvualad), mõtteline sirge ületab Välja katastriüksust kuni Välja (72101:002:0530) ja Loigu (72101:002:0429) katastriüksuse vahelise piirini, sealt mööda katastriüksuse piiri teeni ja mööda teed ja rada mereni. Põhjapoolse lahustüki põhjaserv kulgeb samuti paiguti väga liigendatult, kuid puudub parem piiritlemisvõimalus, sest seda ei luba väärtuslike koosluste või katastriüksuste piiride paiknemine. Põhjapoolse lahustüki lääneserv kulgeb mööda Kuressaare-Sääre tee serva, sest teest paremale jäävad elupaigatüübid lubjavaesel mullal liigirikad niidud (6270*) ja lood (6280*). Edasi jälgib piir kõlvikute ja katastriüksuste piire nii, et hoiualale jääksid elupaigatüübid lood (6280*) ja liigirikad madalsood (7230).

Tammese hoiuala laiendus paikneb eramaal, riigimaal ja jätkuvalt riigi omandis oleval maal.

Eravaldusesse kuulub kuus katastriüksust:

- 1) Pärdi (30101:002:0205) pindalaga 36,5 ha, sellest kavandatava hoiuala laiendusel 14,24 ha;
- 2) Kooli (30101:002:0089) pindalaga 17,52 ha, kavandatava hoiuala laiendusel 6,86 ha;
- 3) Reinu-Mardi (30101:002:0436) pindalaga 12,15 ha, kavandatava hoiuala laiendusel 4,13 ha;
- 4) Kaibiste (30101:002:0355) pindalaga 28,43 ha, kavandatava hoiuala laiendusel 15,04 ha;
- 5) Sepa (30101:002:0169) pindalaga 22,27 ha, kavandatava hoiuala laiendusel 5,58 ha;
- 6) Naali (30101:002:0124) pindalaga 6,46 ha, kavandatava hoiuala laiendusel 2,4 ha.

Hoiuala laienduse koosseisu kuulub kokku 48,25 ha eramaad.

Riigimaal asub üks maaüksus: Hiire (30101:002:0472) pindalaga 19,79 ha, sellest kavandatava hoiuala laiendusel 2,93 ha. Jätkuvalt riigi omandis asub kolm maatükki pindalaga u 16,85 ha. Riigimaad ja jätkuvalt riigi omandis olevat maad on hoiuala laiendusel kokku 19,78 ha.

Tammese hoiuala muudatuste-eelne suurus on 91,1 ha. Piiride muudatuse tulemusel suureneb Tammese hoiuala pindala ligi 68 ha võrra, osaliselt on pindala muutumine seotud ka piiride korrigeerimisega.

Tammese hoiuala on määratud kolme lahustükina, sest lahustükkide vahel paiknevate talukohtade, põldude, metsade ja vähemväärtuslike koosluste hoiuala koosseisu arvamine ei ole põhjendatud. Kõigi kolme lahustüki välispiirid kulgevad paiguti väga liigendatult, kuid puudub parem piiritlemisvõimalus, sest seda ei luba väärtuslike koosluste või katastriüksuste piiride paiknemine. Hoiuala laiendusel on inventeeritud esmatahtsa elupaigatüübina poollooduslik kooslus lood (alvarid – 6280*) ja kaitsealune liik kõnttanukas (*Encalypta mutica*), mis on loodusdirektiivi II lisas nimetatud liik. Hoiuala piiritlemisel on lähtutud sellest, et need väärtused jääksid hoiualale. Läänepoolse lahustüki läänepiir kulgeb mööda katastriüksuste piire, põhjapiir mööda teid (jäävad hoiualast välja), idapiiriks on mõtteline sirge ja lõunapiiriks teed (jäävad hoiualast välja), elektriliin (jääb hoiualast välja) ja kõlvikute piirid. Idapoolse lahustüki läänepiir kulgeb mööda katastriüksuste piire ja kõlvikupiire, põhjapiir mööda katastriüksuste piire ja mõttelisi sirgeid, idapiir mööda katastriüksuste piire, mõttelisi sirgeid, kõlviku piire ja teed (jääb hoiualast välja), lõunaserv mööda katastriüksuste piire ja kõlvikute piire. Lõunapoolse lahustüki välispiir kulgeb peamiselt mööda kiviaedu (mööda kiviaia telgjoont) ja kõlvikute piire, sest väärtuslike kooslustega piirnevad suures osas põllumaad ja mets, seega on piiritlemine looduses lihtne. Samuti on kasutatud piiritlemisel teid (jäävad hoiualast välja) ja katastriüksuste piire.

Võilaiu hoiuala laiendus paikneb tervenisti eramaal. Võilaiu hoiuala suurus enne muudatusi on 527,2 ha. Piiri muutmise tulemusel suureneb hoiuala pindala 35,2 ha, sellest 7,8 ha Kruusiaugu katastriüksusel (47801:008:0370), 7,5 ha Kadastiku katastriüksusel (47801:008:0358), 9,3 ha Nuka katastriüksusel (47801:008:0367), 10,3 ha Roostiku katastriüksusel (47801:008:0067) ja ülejäänud pind tuleneb piiride korrigeerimisest ja rannajoone muutumisest.

Võilaiu hoiuala välispiir kulgeb väga liigendatult, kuid puudub parem piiritlemisvõimalus, sest seda ei luba väärtuslike koosluste või katastriüksuste piiride paiknemine ega rannajoon. Hoiuala piir kulgebki enamasti mööda rannajoont. Põhjapiir kulgeb mööda katastriüksuste piire, teid (jäävad enamuses hoiualast välja, ainult Või merikotka püsielupaigaga piirnevas osas jääb tee hoiualale), kiviaedu (mööda kiviaia telgjoont), metsasihte, kraave ja kohati ka mööda kõlviku piire.

Hoiuala laiendusel on inventeeritud (Meeli Mesipuu 2009) esmatahtsate elupaigatüüpidega poollooduslikud kooslused lood (alvarid – 6280*) ja rannaniidud (1630*) ning kaitsealune taimeliik pisikannike (*Viola pumila*). Hoiuala piiritlemisel on lähtutud sellest, et A ja B (üliväärtuslikud ja väärtuslikud) esinduslikkusega elupaigatüübid jääksid hoiualale. Hoiualast väljajäävad elupaigatüübid ei ole nii esinduslikud ega seega nii väärtuslikud.

2.5. Kaitsekord

Hoiuala kaitse on reguleeritud looduskaitseaduse §-dega 14, 32 ja 33. Vastavalt § 32 lõikele 2 on hoiualal keelatud hävitada ja kahjustada elupaiku ja kasvukohti, mille kaitseks on hoiuala moodustatud, ning oluliselt häirida kaitstavaid liike, samuti on keelatud tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.

Hoiualal kavandatava tegevuse mõju elupaikade ja liikide seisundile hinnatakse keskkonnamõju hindamise käigus või looduskaitseaduse §-s 33 nimetatud tegevuse kavandamisel hoiuala teatise esitamisega hoiuala valitsejale. Teatis tuleb esitada järgmiste tegevuste kavandamise korral:

- 1) tee rajamine;
- 2) loodusliku kivimi või pinnase teisaldamine;
- 3) veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine;
- 4) biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine;
- 5) loodusliku ja poolloodusliku rohumaa ning poldri kultiveerimine ja väetamine;
- 6) puisniiduilmelisel alal asuvate puude raiumine;
- 7) maaparandussüsteemi rajamine ja rekonstrueerimine.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 3 järgi on kohustuslik keskkonnamõju hindamine, kui kavandatakse tegevust, mis võib üksi või koostoimes teiste tegevustega eeldatavalt oluliselt mõjutada Natura 2000 võrgustiku ala. Seega on Natura alade hulka arvatud alad piisavalt kaitstud võimalike negatiivsete mõjude eest.

Samuti tuleb hoiualadel arvestada looduskaitseaduse §-s 14 sätestatud üldisi kitsendusi: ilma hoiuala valitseja nõusolekuta ei või muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja vee erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks, ning jahiulukeid lisaõota. Kaitstava objekti valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis looduskaitseaduse kohaselt vajab kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitstava loodusobjekti kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit. Kui kaitstava loodusobjekti valitseja ei ole tegevust kooskõlastanud või ei ole arvestatud kaitstava loodusobjekti valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas. Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil kui keskkonnamõju hindamise järelevalvajal on õigus määrata kaitstava loodusobjekti kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitstava loodusobjekti kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

2.6. Tehnilised muudatused

Määruse kolmas normitehniline märkus sõnastatakse ümber, mis selgitab, et hoiualade piirid on märgitud määruse lisas esitatud kaardil Eesti põhikaardi (mõõtkava 1 : 10 000) alusel, kasutades maakatastri andmeid. Kaartidega saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeeriumis, keskkonnaregistris (<http://register.keskkonnainfo.ee>) ja maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).

Määruse lisad „Laidunina”, „Tammese” ja „Võilau” asendatakse uutega, kuna nimetatud hoiualasid on laiendatud ja välispiiri muudetud.

3. Menetluse kirjeldus

Laidunina hoiuala määruse avalik väljapanek toimus 19.10.–30.10.2009 ja 23.11.–27.11.2009 Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni Kuressaare kontoris ja Salme Vallavalitsuses. Teade

määruse avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 19.10.2009 ja 18.11.2009 üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ja samadel kuupäevadel kohalikus ajalehes Meie Maa. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus määruse eelnõu avalikustamise teade 16.10.2009 ja 17.11.2009.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti hoiualal paikneva kahe kinnisasja kolmele eraomanikule (Välja kinnistu oli esimese avalikustamise ajal kaasomandis), neljale hoiuala laiendamise ettepaneku esitanud isikule ning Salme Vallavalitsusele teade määruse eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta. Kirjadele vastas üks maaomanik ning üks maaomanik koos hoiuala laiendamise ettepaneku esitanud isikutega, kellele koostati ja väljastati vastuskirjad.

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus
Andres, Oleg, Siiri ja Viivi Sõnajalg ning Elvi Maripuu	Taotlus arvata endise Kadakaranna kinnistu alad Laidunina hoiuala koosseisu.	Ettepanek on jäetud arvesse võtmata, kuna alal esinevad elupaigatüübid (lubjavaesed mullal asuvad liigirikkad niidud – 6270*, sinihelmikakooslused – 6410) ei ole väga esinduslikud (Toomas Kukk 2008, Tõnu Ploompuu 2009). Natura 2000 aladeks ei tule valida kõiki linnu- ja loodusdirektiivi liikide leiukohti ega elupaigatüüpide esinemisalasid, vaid ainult nende esinduslikum osa. Alal esinevate elupaigatüüpide looduskaitseväärtus ei ole kõrge, nende pindala on väike ning tehtud kraavitamine mõjutab elupaigatüüpide ja kaitsealuste liikide seisundit. Hoiuala uus piir (mis hõlmab osa Välja ja Kaniste kinnistust) tagab ekspert Tõnu Ploompuu hinnangu kohaselt elupaigatüüpide ja alal leiduvate liikide kaitse. Kadakaranna kinnistu osaliselt hoiualast välja jätmise kohta on varem tehtud otsus Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006. a määrusega nr 176 „Hoiualade kaitse alla võtmine Saare maakonnas”. Samuti on jäetud keskkonnaministri 8. septembri 2009. a käskkirjaga nr 1554 Andres, Siiri, Oleg ja Viivi Sõnajala 7. aprillil 2008. aastal esitatud ettepanek Laidunina hoiuala laiendamiseks (kiri reg nr 16-1/08/18470)

Heljo Tiirik	Toetab täies ulatuses Andres, Oleg, Siiri ja Viivi Sõnajalg ning Elvi Maripuu avaldust Laidunina hoiuala laiendamiseks, sh katastriüksuste nr 72101:002:0797, 72101:002:0798, 72101:002:0799, 72101:002:0800, 72101:002:0801 ja 72101:002:0802 osas.	Kadakaranna kinnistu osas kaitse alla võtmise menetlus algatamata. Vt punkti 1 vastust.
--------------	--	--

Pärast kirjadele vastamist toimus 30.11.2009 Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni Kuressaare kontoris määruse eelnõu avalik arutelu, kus osales kaheksa isikut (viis Keskkonnaameti töötajat, üks Salme Vallavalitsuse töötaja, üks Salme valla elanik ja üks maaomanik, kelle maa jääb juba olemasolevale hoiualale). Hoiuala laiendusele jäävate kinnistute maaomanikud ega hoiuala laienduse ettepaneku teinud isikud arutelul ei osalenud. Avaliku arutelu toimumise päeval saatsid Andres, Oleg, Siiri ja Viivi Sõnajalg ning nende esindaja Silja Holsmer Keskkonnaametile e-kirjad, milles teatavad, et ei saa arutelul osaleda, ja paluvad avalikku arutelu sel päeval mitte korraldada. Kuna avaliku arutelu ärajäämisest tuleb teavitada samas korras nagu avaliku arutelu toimumisest, siis ei olnud Keskkonnaametil võimalik sel päeval arutelu toimumist ära jätta. Arutelu käigus hoiuala laienduse kohta ettepanekuid ei esitatud, arutleti üldisemaid küsimusi ja probleeme.

Hoiualade (Laidunina, Tammese, Abruka ja Võilau) määruse eelnõu avalik väljapanek toimus 16.09.–29.09.2013 Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni Kuressaare kontoris, Kaarma, Kihelkonna, Muhu ja Salme Vallavalitsuses ning Keskkonnaameti kodulehel uudiste ja teadete rubriigis vastava teate juures. Teade määruse avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 12.09.2013 üleriigilise levikuga ajalehes Eesti Päevaleht ja kohalikus ajalehes Meie Maa. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus määruse eelnõu avalikustamise teade 12.09.2013.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti hoiualadel paikneva 51 kinnisasja 36 eraomanikule ja Riigimetsa Majandamise Keskusele, Veeteede Ametile, Saare Maavalitsusele ning Kaarma, Kihelkonna, Muhu ja Salme Vallavalitsusele teade määruse eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta. Kirjadele vastas ühe maaomaniku esindaja, kellele koostati ja väljastati vastuskiri.

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus
Marju Ränk (Asta Ränki esindaja)	Ettepanek Välja kinnistut (katastriüksuse nr 72101:002:0530) läbiv tee Laidunina hoiuala piiridest välja arvata. Nimetatud tee hoiualasse jätmise annab selle omanikule ja tema esindajatele vaid võimaluse neile vajalikul hetkel tee sulgemiseks ning seda ka siis, kui selleks tegelikult vajadus puudub.	Kõnealune tee jäetakse hoiuala koosseisu terviklikkuse huvides. Kaitstavad elupaigatüübid jäävad mõlemale poole teed. Hoiuala laiendamine Välja katastriüksusele ja seega kõnealuse tee jäämine hoiualale ei piira kuidagi seal liikumist ega selle hooldamist. Vastavalt LKS prg 15 lõikele 2 on

		hoiualal olevad teed ja rajad päikesetõusust päikeseloojanguni avalikuks kasutamiseks ja kinnisasjas valdaja tagama nimetatud ajal inimeste juurdepääsu kaitstavale loodusobjektile.
--	--	--

Pärast kirjadele vastamist toimus 07.10.2013 Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni Kuressaare kontoris määruse eelnõu avalik arutelu, kus osales kaheksa isikut (seitse Keskkonnaameti töötajat ja üks Kaarma Vallavalitsuse töötaja). Arutelu käigus hoiualade laienduste ja kaitse-eesmärkide muutmise kohta ettepanekuid ega vastuväiteid ei esitatud, arutleti üldisemaid küsimusi ja Abruka hoiuala kaitse-eesmärkide muutmise vajadust.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

Loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku.

Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunktiga 17 on Natura 2000 võrgustiku linnualaks esitatud Kura kurgu linnuala, mis hõlmab endas Laidunina ja Abruka hoiuala, alapunktiga 66 on Natura 2000 võrgustiku linnualaks esitatud Väinamere linnuala, mis hõlmab endas Võilaiu hoiuala. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktiga 170 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Laidunina loodusala, mis hõlmab Laidunina hoiuala, alapunktiga 422 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Tammese loodusala, mis hõlmab Tammese hoiuala, alapunktiga 515 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Väikese väina loodusala, mis hõlmab Võilaiu hoiuala, ja alapunktiga 1 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Abruka loodusala, mis hõlmab Abruka hoiuala. Seetõttu tuleb Laidunina, Tammese, Võilaiu ja Abruka hoiualal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

Laidunina, Tammese, Väikese väina ja Abruka loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. detsembri 2008. a otsusega 2009/94/EÜ, millega võetakse vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade teine ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2008) 8046 all, ELT L 43, 13.02.2009 lk 245–392). Euroopa Komisjoni viimane rakendusotsus 2013/27/EL kinnitati 16. novembril 2012 ja sellega võetakse vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade kuues ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2012) 8229 all, ELT L 24, 26.01.2013 lk 464–642).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb

nimetatud direktiiv kõikide looduslikult esinevate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Võilaiu ja Abruka hoiualal on olulisteks kaitse-eesmärkideks linnudirektiivi I lisas nimetatud mitme linnuliigi kaitse.

Laidunina, Tammese ja Võilaiu hoiuala välispiiride korrigeerimise tõttu tuleb pärast määruse jõustumist muuta ka Laidunina, Tammese ja Väikese väina loodusala piire, viies need vastavusse määruse lisas olevate välispiiridega.

Abruka, Laidunina, Tammese ja Võilaiu hoiuala kaitse-eesmärkide muutmise tõttu tuleb pärast määruse jõustumist muuta ka Abruka, Laidunina, Tammese ja Väikese väina loodusala kaitse-eesmärke, viies need vastavusse määrusega.

5. Määruse mõju ja määruse rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Hoiualade piiride muutmine ja kaitse-eesmärkide täiendamine aitab kaasa väärtuslike poollooduslike ja looduslike koosluste ning ohustatud ja haruldaste liikide säilitamisele ja nende soodsa seisundi saavutamisele.

Uue määruse kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Laidunina, Tammese ja Võilaiu hoiuala on suuremas osas ja Abruka hoiuala on juba tervenisti riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ja riigiasutuste ning kohaliku omavalitsuse korraldusele. Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima määruse jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril.

Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse hoiualade maalt maamaksu 50% maamaksu määrast. Maamaksu laekub Kihelkonna vallale vähem ligikaudu 50 eurot aastas, Muhu vallale vähem ligikaudu 10 eurot aastas ja Salme vallale vähem ligikaudu 12 eurot aastas.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Määruse menetlemise ajal ei laekunud ettepanekuid maa riigile omandamise kohta. Kuna hoiuala kaitsereežiim ei piira oluliselt ala sihtotstarbelist kasutamist, siis ei ole ette näha vajadust kinnisasja riigile omandamiseks.

Laidunina hoiuala laiendusele jääb hooldamist ja osaliselt taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi (kadastikud ja kuivad niidud lubjarikkal mullal) u 6,3 ha, Tammese hoiuala laiendusele jääb hooldamist ja osaliselt taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi (loopealsed) u 58 ha ja Võilaiu hoiuala laiendusele jääb hooldamist ja osaliselt taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi (rannaniidud ja loopealsed) u 34,6 ha. Poollooduslike koosluste hooldamiseks on võimalik taotlelda loodushoiutoetust hooldamiseks 147 eurot hektari kohta ja taastamiseks 160–435 eurot hektari kohta (olenevalt töö mahust ja koosluse tüübist).

6. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Käesoleva määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõude infosüsteemis EIS eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastajaga ei ole sama paragrahvi lõigetes 1-3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastatud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Keit Pentus-Rosimannus
Keskkonnaminister